

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum sit solum circa concupiscentias, & delectationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Ad hoc dicitur... quod... virtutes... fortitudo... et... virtutes... fortitudo... et... virtutes... fortitudo... et...

etiam secundum quod veritas sumitur, ut est virtus cōis. Nam temperantia retrahit ab his, quae contra rationem appetitum alliciunt; fortitudo autem impellit ad ea sustinenda, vel aggredienda, propter quae homo refugit bonum rationis. Si verò consideretur antonomastice temperantia secundum quod refranatur appetitum ab his, quae maxime alliciunt hominem, sic est specialis virtus ut pote habes specialem materiam, sicut & fortitudo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod appetitus hominis maxime corrumpitur per ea, quibus allicitur homo ad recedendum a regula rationis, & legis diuinae: & ideo sicut ipsum temperantiae non potest dupliciter sumi, uno modo communiter, alio modo excellenter, ita & integritas, quam temperantia Aug. attribuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod ea, circa quae est temperantia, maxime possunt animum inquietare propter hoc, quod sunt homini essentialia, ut infra dicitur: & ideo tranquillitas animi per quamdam excellentiam attribuitur temperantiae, quamuis communiter conueniat omnibus uirtutibus.

AD TERTIUM dicendum, quod quamuis pulchritudo conueniat cuilibet uirtuti, excellenter tamen attribuitur temperantiae duplici ratione. Primo quidem, secundum rationem communem temperantiae, ad quam pertinet quaedam moderata, & conueniens proportio, in qua consistit ratio pulchritudinis, ut patet per Dion. 4. c. de diuino. Alio modo, quia ea, a quibus refranatur temperantia, sunt infima in homine conuenientia sibi secundum naturam bestialem, ut infra dicitur: & ideo ex eis maxime natus est homo deturpari: & per consequens pulchritudo maxime attribuitur temperantiae, quae praecipue turpitudinem hominis tollit, & ex eadem ratione honestum maxime attribuitur temperantiae. Dicit enim Isidor. in lib. Etymolog. Honestus dicitur, qui nil habet turpitudinis. Nam honestas dicitur quasi honoris status, qui maxime consideratur in temperantia, quae repellit vitia maxime opprobriosa, ut infra dicitur. †

ARTICVLVS III.

Utrum temperantia sit solum circa concupiscentias, & delectationes.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod temperantia non

fit solum circa concupiscentias, & delectationes. Dicit enim Tullius in sua Rhetorica, quod temperantia est rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi firma, & moderata dominatio, sed impetus animi dicuntur omnes animae passionibus: ergo videtur, quod temperantia non sit solum circa concupiscentias, & delectationes.

¶ 2. Praet. Virtus est circa difficile & bonum: sed difficilius videtur esse temperare timorem maxime circa pericula mortis, quam moderari concupiscentias, & delectationes quae propter dolores, & pericula mortis contemnuntur, ut Aug. dicit in lib. 83. q. 7. ergo videtur quod temperantiae virtus non sit praecipue circa concupiscentias, & delectationes.

¶ 3. Praet. Ad temperantiam pertinet moderationis gratia, ut Ambr. dicit in primo de offi. & Tullius dicit in primo de offic. quod ad temperantiam pertinet omnis sedatio perturbationum animi, & rerum modus: oportet autem modum ponere non solum in concupiscentiis, & in delectabilibus, sed et in exterioribus actibus, & quibuslibet exterioribus, ergo temperantia non est solum circa concupiscentias, & delectationes.

SED CONTRA est, quod Isidor. dicit in lib. Etymolog. quod temperantia est qua libido concupiscentiaque refranatur.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, quod ad uirtutem moralem pertinet conseruatio boni rationis contra passiones rationi repugnantes. Motus autem passionum animae est duplex, ut supra dictum est: cum de passionibus ageretur. Vnus quidem secundum, quod appetitus sensituius prosequitur sensibilia, & corporalia bona: alius autem secundum quod refugit sensibilia, & corporalia mala. Primus autem motus appetitus sensituius praecipue repugnat rationi per immoderantiam. Nam bona sensibilia, & corporalia secundum suam speciem considerata non repugnant rationi: sed magis seruiunt ei sicut in instrumenta, quibus ratio utitur ad conseruationem proprii finis. Repugnant autem ei praecipue secundum quod appetitus sensituius in ea tendit non secundum modum rationis, & ideo ad uirtutem moralem pertinet proprie homini passiones moderari, quae important prosecutionem boni. Motus autem appetitus sensituius refugientis mala sensibilia praecipue contrariatur rationi non quidem secundum suam immoderantiam, sed maxime secundum suum effectum, prout scilicet, aliquis refugiendo mala sensibilia, & corporalia, quae interdum concomitantur bonum rationis, per consequens discedit ab ipso bono rationis: & ideo ad uirtutem moralem pertinet in

tia rationi repugnat, & similiter uerbis effectus ratione deprimunt. Nam sicut ex nimio timore mali ratio declinat a bono, ita ex nimio appetitu delectabilis ratio declinat a bono honesto. Alia uero ratio libera primo membro, quia bona corporalia, & sensibilia sunt non repugnant rationi, sed seruiunt ei instrumenta ad bonum, si aliquid ualeat, concludit idem pro secundo membro. Nam & mala corporalia, & sensibilia sunt non repugnant rationi: sed fuga eorum est instrumentum rationis ad felicitatem, quod est secundum uirtutem. Et propterea ex hac ratione concluditur in secundo membro, quod fuga mali est mala propter immoderantiam, sicut & appetitus boni sensibilibus.

Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui de nimio timore, & amore sensibili, significatio per se nimio, excessum contra rationem, & aliud est loqui de eodem, significatio quadam magnitudine absolute. Nam dubitare, an timor nimius, hoc est, excedens metas rationis ex hoc ipso rationi aduersetur, non est nisi propriam uocem ignorantis. Sed dubitare de timore sensibili magno absque, an ex magnitudine, an aliud principiter aduersetur rationi, non est irrationabile. Et sic loquitur hic auctor. Unde non intendit, quod concupiscentia sit mala ex immoderantia, hoc est, ex magnitudine, & timor non, aut quod timor sit malus ex effectu, & concupiscentia non: sed intendit, quod sensibilibus amor.

Li. 83. q. 36. to. 4.

Li. 1. c. 43. in prin. to. 4.

Q. 123. art. 1. & 2. & q. 135. art. 1.

1. 2. q. 23. artic. 3.

amor. & sensibilis timor in hoc differunt, quod vterque si ponatur absolute magnus, statim ut amor dicitur nimius, sonat ex ipsa magnitudine aliquid rationi aduersum, Sed cum timor dicitur nimius, antequam aliquid aduersum rationi insinuetur, recurrimus ad effectum an scilicet declinare fecerit timentem a recto.

Et hoc in nostris quotidianis iudicijs experimur laudando, & vel vituperando. Nimis enim concupiscentes statim vituperamus, ad nil aliud spectantes, quam ad ipsam concupiscentie magnitudinem. Nimis aut timentes non statim vituperamus, sed prius intuemur, an ex timore declinent a bono. Hec enim praeserunt differentia in litera postquam inter appetitus sensiuum motu in bonum, & sensibile, & motum eiusdem declinando mala, q. si ille hoc ipso, q. nimius est, quod in litera vocatur ex immoderantia, primo. & principaliter aduersatur rationi: iste aut non primo & principaliter aduersatur rationi ex hoc, q. est nimius sed ex hoc, q. a recto abducit. Laus. n. & vituperu, q. sunt ad extra, sunt signa eorum, quae sunt intus. Ex his autem patet, quod non oportet obiectis aliter respondere, quoniam ex falso sensu literae procedunt.

Ad obiectionem autem contra rationem dicitur, q. ratio illa non est allata ad concludendam differentiam in intenti, sed ad ostendendum, q. appetitus sensiuum motus in bonum sensibilis non est malus ex obiecto. Et hoc optime probat. Et ex hoc consequenter sequitur, q. sit malus ex excessu rationis. Sed an sit principaliter malus ex excellentia, an ex effectu, nondum deductum est ex illa ratione, & propterea non obstat proposito. Cuius autem legis fortitudinem firmitate praestare in bono rationis, non intelligas aliter quam supra, quasi fortitudo ponat aliquam firmitatem in voluntate, aut ratione. Hoc enim aduersatur supra dictis, quoniam firmando appetitum inferiorem, voluntas in recta voluntate solidatur, sicut dum temperantia moderatur inferiorem appetitum, voluntas in bonum rationis inclinationem protendit.

In responsione ad finem eiusdem articuli aduerte, q. responsio consistit in hoc, q. timor non eget temperatione, quia non consistit in prosecutione: sed eget firmitate, quia consistit in fuga. Et ideo licet sit difficilioris refectionis, non tamen spectat ad temperantiam, cuius est moderari prosecutiones delectabilium.

Super Questionis centesimae quadragesime prime. Articulum quartum.

In art. 4. eiusdem. q. 141. dubium ex Martino occurrit in eodem tractatu de temperantia. q. 4. contra rationem in articulo allatam. Arguit siquidem quadrupliciter contra eam. Primo, Aristot. inuestigans circa quas delectationes est temperantia, non ex eo, q. sunt maxima, seu ex magnitudine, sed ex vi loquentium, in-

uestigat, quia scilicet tales appellatur magnanimitas, & fortitudo, caritas, & tamen non circa maxima tantum. Et sic circa iras, & tamen non tantum circa magnitudinem, & prouidentia non sunt tantum temperantia.

le, qui indiget refectione, est pertinet ad temperantiam: sed timor importat retractionem quaedam animi ab aliquibus malis, contra quod indiget homo animi firmitate, quam praestat fortitudo. Et ideo temperantia proprie est circa concupiscentias, fortitudo circa timores.

AD TERTIUM dicendum, q. exterioriores actus procedunt ab interioribus animae passionibus, & ideo moderatio eorum dependet a moderazione interiorum passionum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum temperantia sit solum circa concupiscentias, & delectationes tactus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vbi dicitur, q. temperantia non consistit circa concupiscentias, & delectationes tactus. Dicitur. Augustinus. lib. de moribus Ecclesie, q. quod uirtus temperantie est in concupiscentiis sed ad id quod cupiditatibus quibus uertitur in ea, quae nos tunc tunc a legibus Dei, & a fructu bonitatis eius: & post pauca subdit, q. officium temperantie est contemneret oes corporales illecebras, immoderataeque populari: sed non solum cupiditates delectationis tactus auertunt nos a legibus Dei, sed et concupiscentie delectationis aliorum sensuum, q. et pertinent ad delectationes corporales, & similes cupiditates diuitiarum, uel et mundicie glorie, unde dicitur ad Timotheum. v. q. radix omnium malorum est cupiditas. ergo temperantia non est solum circa concupiscentias delectationis tactus.

tactum, ut in litera probatur, & ideo temperantia non est solum circa concupiscentias delectationis tactus. Ad primum autem argumentum aliter respondetur ab auctoritate negantem nihil ualere. Sed temperantia non ingenio actum esset, si nihil temperantia dicitur. Ad finem dicitur, q. fortitudo uirtus est, quae pericula tantum principaliter, & proprie moderatur, imiter dicimus de temperantia. De temperantia non est ad propositum, quia illa est uirtus, quae moderatur circa passiones: ista autem est, quae moderatur circa sensus est de uirtutibus principibus concupiscentiarum, & principalem materiam. Epproposita est uirtus, quae non est uirtus moderans, & manifestatio sit non principaliter, & proprie huius generis, ut ex supra dictis patet. Ad tertium dicitur cum auctoritate in temperantia delectatio est maxima, sed ex hoc patet, q. temperantia est moderatio, & moderatio est moderatio, scilicet sensuum ac regulatio, & moderatio temperantiae. Et per hoc patet, q. temperantia siquidem concedimus corporis alioquin temperantiae, & in minoribus secundum se temperantia maxima, & ualde ac crebro a bono uirtute.

D. 55.

1. d. q. 25. art. i. q. 2.